

Phenomenology of Precarious Work in Iran

Leila Alavi¹

 <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.29179.2279>

Received: 2024/04/02; Revised: 2024/05/21; Accepted: 2024/07/10

Type of Article: **Research**

Pp: 211-236

Abstract

This paper examines the lived experiences of economic precarity among Iranian workers. It seeks to understand why these workers choose a path of adaptation and hope in the face of a risky and insecure work environment. The study relies on the lived experiences of workers in precarious situations and draws on Lauren Berlant's concept of "cruel hope". It was conducted among young, educated men employed on short-term contracts in Iran's industrial sector. This qualitative research utilizes in-depth interviews and participatory observation to investigate precarity as an emotional state. Through data collection, a distinct definition of hope emerges within the Iranian economic and geographical context, revealing that, despite enduring anger from structural barriers related to economic instability and feelings of being stuck, exhausted, or at a dead end, workers replace despair with actions of resistance against precarity. These actions include consumerism, religious beliefs, cinema, faith in meritocracy, and doctrines of self-help and individual responsibility. Ultimately, the findings indicate that the hope for success, as promised by the dominant economic system, remains powerfully and cruelly alive, motivating workers to strive for advancement in their occupations without retreating.

Keywords: Industrial Workers, Sociology of Work, Phenomenology, Precarious Work.

I. Associate professor, Department of Sociology, Social Science Faculty Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.

Email: l.alavi@soc.ikiu.ac.ir

Citations: Alavi, L., (2025). "Phenomenology of Precarious Work in Iran". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 13(25): 211-236. <https://doi.org/10.22084/csr.2024.29179.2279>

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5664.html?lang=en

1. Introduction

In recent decades, profound changes in employment systems across the globe have resulted in unstable economic conditions and precarious work. However, the study of precarity in the Global North has primarily focused on European-oriented experiences, treating precarious work as a global phenomenon (Alacovska & Gill, 2019). In contrast, new approaches emphasizing the Global South challenge the Western-centric nature of precarity, as many individuals in these regions have never experienced secure, predictable, and regular employment (Scully, 2016). In Iran, prolonged economic instability—largely a consequence of governmental political decisions—has significantly impacted citizens' lives, with no immediate signs of integrated and stable economic policies. As a result, a considerable portion of the labor force in Iran's industrial sector is now engaged in unstable employment, low-income jobs devoid of social support benefits. Precarity has thus become a chronic condition of this risky environment and is considered a normative state (Waite, 2009). Innovative studies that differ from previous literature in the sociology of work are needed to address precarious work in the Global South, specifically those that explore the adaptive and resilient lifestyles of citizens and strive to comprehend their actions and character. Against this backdrop, this research aims to understand how precarious workers in Iran's industrial sector confront their unstable economic conditions and to explore the motivations behind the ambitions of future-oriented workers who continue to labor in such unpredictable contexts.

2. Materials and Methods

The concept of precarity emerged in the 1970s among European labor movements to describe evolving forms of part-time, irregular, and low-wage work (Molé, 2010; Pettit, 2019). Several studies from the Global South criticize the Western-centric nature of this concept, highlighting those experiences of “dead ends,” feelings of being “stuck,” “waiting,” and “passing time” characterize the emotional conditions resulting from precarious employment or long-term unemployment; these experiences distance individuals from normative life (Jeffrey, 2010). Jackson (2011) posits that what nurtures hope amid such circumstances is the desire for something beyond immediate reach. Researchers emphasize that hope must be contextualized within specific cultural frameworks, recognizing the unique conceptualizations of hope across different societies. Accordingly, this study seeks to uncover how hope is generated in unstable conditions while examining the nature of that hope. Understanding the lived experiences of workers under instability and

their subjective definitions of that instability requires a phenomenological approach. Therefore, this research prioritizes the unspoken narratives of workers, removing preconceived assumptions and extracting themes and meanings from their experiences.

3. Data

The sample for this study comprises male workers with contractual employment and high-performance evaluation scores. Interviews were conducted until theoretical saturation was achieved, ensuring a comprehensive understanding of the research questions related to why some workers persist in unstable situations. The interviews were open-ended and unstructured, allowing for in-depth exploration of the participants' perspectives.

4. Discussion

This study emphasizes the lived experiences of workers, shifting the focus from urban middle-class contexts to the production, distribution, and headquarters departments within a company. A significant observation from the interviews and observations conducted is the existence of a profound sense of hope as an emotional state that often contradicts external realities and sometimes seems willfully ignored. This research highlights the dreams and aspirations of men navigating the complexities of working life. Despite acknowledging the insecurity and contractual nature of their jobs, these men express satisfaction in having employment. The research seeks to elucidate how it is possible for individuals to expect productive, creative, and hopeful performances in the absence of a stable, responsive, and rewarding system. The interviews reveal clues regarding the motivations behind exemplary performance in these precarious work environments. Respondents often exhibit a desire to maintain a sense of agency despite their uncertain circumstances, resisting the inertia prevalent within the economic and political system. Observations indicate that when protesting employment conditions and the existing contract extension system, these workers are less inclined to align with their peers and prefer to improve their status through hard work and enhanced efficiency (as one respondent articulated: "showing off"). In essence, a brutal hope for the future prevents their activism and resistance against the structural inequalities that characterize their precarious positions.

5. Conclusion

This study draws on the research of Pettit and Berlant (Berlant, 2011; Pettit, 2019) to articulate precarity as an emotional state, emphasizing the role of

feelings and emotions in understanding the lives of workers in critical and unstable conditions within the Global South. Precarious employment produces a sense of existential deadlock for individuals when their pursuit of normative dreams related to age, gender, and class is disrupted. Participants' narratives reveal themes of individual responsibility and the necessity for double effort, as well as the role of hope as a cultural mechanism sustaining precarity. By relying on Berlant's theory of ruthless optimism (Berlant, 2011), we can better understand how workers adapt to risky conditions. A culture of hard work, aspirations for the future, a belief in meritocracy, and reinforcement through self-help literature, success stories of global entrepreneurs, and religious narratives combine to foster a sense of hope (albeit often illusory) and sustain relentless effort.

Berlant describes the hope that arises in precarious conditions as "cruel" because it can harm individuals by justifying structural inequalities and emphasizing individual responsibility, often leading to a culture of blame. Despite this harm, people find it difficult to relinquish this hope (Berlant, 2011). In this study, the prevalence of hope emerges as a necessity for sustaining life. This highlights the tension between structural explanations of precarity and subject-oriented narratives. Everyday consumerism provides temporary distraction and happiness, while global narratives of meritocracy foster hope by overshadowing structural explanations and diminishing the potential for effective collective action against precarity. This research aligns with findings from other studies (Sandoval, 2018; Scully, 2016), which suggest that the same mechanisms that create precarity and risky conditions in this context also produce and disseminate content and narratives that divert attention from structural inequalities. As a result, these narratives can lead to burnout and frustration, redirecting focus toward individual motivation and effort.

Acknowledgement

I would like to express my heartfelt gratitude to Mr. Babak Zeigami for his invaluable support throughout this project. I would also like to thank the ITF Company for their generous funding which enabled the completion of this work.

Conflict of interest

The author declares that there are no conflicts of interest pertaining to this article.

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5664.html

۱. مقدمه

در اواخر قرن ۲۰ و اوایل قرن ۲۱م. تحولات شگرفی در نظام‌های شغلی کشورهای شمال جهانی و بعدترها در جنوب جهانی به وجود آمد؛ به تبع این تغییر و تحولات، مطالعات، گزارشات و تحلیل‌های علمی گسترده‌ای درباره فرآیندهای استخدامی و اشتغال جدید شکل گرفت که بیشتر آن‌ها بر نقد و تحلیل شرایط بی‌ثبات و اشتغال ناپایدار متعاقب آن بودند. البته مفهوم بی‌ثباتی^۱ از مبارزات سیاسی جنبش‌های کارگری اروپایی در اواسط قرن ۲۰م. پدیدار شد و از همان زمان نیز توسط اندیشمندان علوم اجتماعی برای توصیف تجارب فقدان کار دائمی و قابل قبول به عنوان پدیده‌ای منتج از فرسایش سیستماتیک امنیت شغلی، تضعیف حمایت‌ها از نیروی کار و تأمین رفاه آن‌ها در کشورهای شمال^۲ جهانی مورد استفاده قرار گرفت (استندینگ، ۲۰۱۴؛ وایت، ۲۰۰۹).

برخی پژوهشگران ادعا می‌کنند که دل‌بستگی به طیفی از وعده‌های غیرقابل تحقق، توهم‌آمیز و ظالمانه بازگشت به عصر طلایی «کار خوب» یا همان اشتغال دائمی و پایدار، افراد را در برزخی ناامیدکننده محبوس می‌کند (لوری، ۲۰۱۵؛ مکنزی و مک‌کینلی، ۲۰۲۱؛ موله، ۲۰۱۰)؛ با این حال بررسی بی‌ثباتی و ناامنی شغلی در کشورهای شمال جهانی، تنها تجارب اروپایی محور درباره از دست دادن مشاغل پایدار و با دستمزد قابل قبول به عنوان پدیده‌ای جهانی گسترش می‌دهد (الاکووسکا و گیل، ۲۰۱۹). رویکردهای جدیدی با تمرکز بر کشورهای جنوب^۳ جهانی، بی‌ثباتی را به عنوان مفهومی غرب محور کنار گذاشتند؛ به این دلیل ساده که بیشتر مردم در کشورهای جنوب هرگز از اشتغالی مطمئن و قابل پیش‌بینی و منظم برخوردار نبوده‌اند (اسکالی، ۲۰۱۶)؛ بنابراین دلیلی وجود ندارد که در این رابطه بررسی و مطالعه لازم صورت نگیرد. موج جدید تمرکز مطالعاتی بر کارگران جنوب جهانی بدون سابقه نیست؛ بلکه در دهه ۱۹۸۰م. در قالب مطالعات جدید بین‌المللی کار^۴ برقرار بوده است.

در این پژوهش به فهم تجربیات بی‌ثباتی در کارگران صنایع و مواجهه آن‌ها با بی‌ثباتی اقتصادی در کشور ایران پرداخته و تلاش می‌شود تا فهم قابل اعتمادی از کیفیت این مواجهه به دست آید. بی‌ثباتی یکی از ویژگی‌های بومی و دائمی زندگی کارگران شهری جامعه ایران به خصوص در صنایع است؛ سال‌هاست که بی‌ثباتی اقتصادی به مثابه نتیجه تصمیم‌گیری‌های سیاسی حاکمیت بر زندگی شهروندان سایه افکنده است؛ با نگاهی به وضعیت اقتصاد در جامعه ایران، بعد از انقلاب اسلامی، به ویژه در دهه اخیر درمی‌یابیم که ایجاد تعادل نسبی در اقتصاد ایران به مسئله‌ای مهم تبدیل شده و در عمل، اقتصاد دچار نوعی ناامنی مزمن گشته که افراد جامعه گریز و راه‌حلی موقت برای آن نمی‌بینند. تغییرات ناگهانی و نارسایی‌های عمیق در

شاخص‌های مهمی چون: تورم، نرخ ارز، صادرات و واردات و نرخ بیکاری با تکیه بر آمار بانک مرکزی، تأییدی بر این مدعا است که حداقل در بازه زمانی کوتاه مدت، نشانی از وجود سیاست‌های اقتصادی یکپارچه و باثبات وجود نداشته و با اندک تغییری در حوزه‌های سیاسی و بین‌المللی، ضربات مهلک و مؤثری بر اقتصاد و معیشت شهروندان وارد می‌شود؛ بنابراین، می‌توان ادعا کرد که بی‌ثباتی در زمینه‌های اقتصادی و اقتصاد سیاسی تا آنجا در جامعه تداوم و ثبات داشته که الگوهای رفتاری و شیوه زیست مربوط به آن در جامعه ظهور پیدا کرده است؛ به طوری که بسیاری از شیوه‌های رفتاری در دهه‌های اخیر مانند واسطه‌گری، عدم تمایل به سرمایه‌گذاری در تولید و در مقابل، سرمایه‌گذاری در مسکن، زمین، طلا و ارز، هنجارین محسوب شده است.

در عین حال، اکثریت قریب به اتفاق نیروی کار شاغل در صنایع به اشتغال ناپایدار، درآمد پایین و بدون بهره‌مندی از حمایت‌های اجتماعی روی آورده‌اند؛ درحالی که برخی از بخش‌های صنعتی دولتی در سال‌های اخیر به بخش خصوصی واگذار شدند، اما به دلایل بسیاری این واگذاری‌ها نه تنها موجبات پیشرفت و رشد این بخش‌های صنعتی را رقم ن زد، بلکه برعکس، همانند نمونه شرکت قندوشکر هفت‌تپه، حمایت‌های مربوط به زیرساخت‌های صنعتی تحت مدیریت دولت به تدریج کنار نهاده شده و موجبات ورشکستگی و افول این بخش‌های صنعتی نیز شد. نیروی کار بخش صنعت، اولین گروه آسیب‌دیدگان و متضررین بودند؛ کسانی که یا به بهانه تعدیل نیرو از کار بی‌کار شده و یا امنیت شغلی بسیاری از آنان با خطر جدی مواجه شد.

به نظر می‌رسد، با توجه به این که بی‌ثباتی ویژگی مزمن برای یک جغرافیای متزلزل محسوب می‌شود و نه انحراف از هنجار (ویت، ۲۰۰۹)، مطالعاتی نوآورانه با مسئله و دغدغه‌ای متمایز از مطالعات مربوط به عوامل و نتایج بی‌ثباتی جاری در کشورهای شمال جهانی، مورد نیاز است که منحصراً به بی‌ثباتی هنجارین مختص برخی کشورهای جنوب جهانی و عوامل و نتایج آن تمرکز نماید؛ مطالعاتی که به چرایی و چگونگی شیوه‌های زندگی سازگاران و تاب‌آورانه شهروندان این نوع از جغرافیا بپردازند و درصدد فهم کنش و منش آنان باشند. با این پیش‌زمینه، این پژوهش بر آن است تا نحوه مواجهه کارگران شرکت ریخته‌گری تراکتورسازی ایران در شهر تبریز را با شرایط بی‌ثبات اقتصادی و زیست شغلی آنان در شرکت ریخته‌گری مورد بررسی قرار داده و فهم درست ارائه دهد.

پرسش پژوهش: این پژوهش بر آن است تا به این پرسش پاسخ دهد؛ آیا می‌توان کارگران خلاق در وضعیت بی‌ثبات را کارگرانی پرشور، آرومند و آینده‌گرا فرض نموده و این فرض را به همه کارگران خلاق تعمیم داد؟

۲. پیشینه پژوهش

مطالعات بسیاری در حوزه جامعه‌شناسی کار و شغل و کار بی‌ثبات نیروی کار در جوامع انجام شده است که در بخش زیر به برخی از آن‌ها اشاره شده است.

مطالعه‌ای با عنوان «غرب‌زدایی از کار خلاق» در سال ۲۰۱۹م. انجام شد که هدف آن معرفی مطالعاتی با تمرکز بر خلاقیت نیروی کار در خارج از غرب است. محققان در این مقاله ادعا می‌کنند که کارگر خلاق موردنظر در بسیاری از پژوهش‌ها معمولاً سفیدپوست، طبقه متوسط، شهری و مرد می‌باشند؛ درحالی‌که آنان از رویکردی غیرغربی از کار خلاق دفاع کرده و بیان می‌کنند که هدف آنان انجام پژوهش موردی درباره نیروی کار غیرغربی و کنش خلاق آنان نیست، بلکه هدف‌شان تمرکززدایی و بی‌ثبات‌کردن مفاهیم ریشه‌داری است که در مطالعات اجتماعی صنعت بدیهی فرض می‌شوند، مفاهیمی مانند کار موقت و بی‌ثباتی (الاکووسکا و گیل، ۲۰۱۹).

مقاله‌ای با عنوان «کار امیدوارانه: معنویت، فریب و انتظار در صنایع خلاق غنا» به بررسی پویایی‌های مفهوم امید در شاغلین صنایع خلاق در کشور غنا می‌پردازد. هدف این مطالعه، بررسی کار خلاق به عنوان زیرمجموعه‌ای از مطالعات فرهنگی در شرایط بی‌ثبات است. با تکیه بر مصاحبه‌های عمیق، شکل متمایزی از امید در پاسخ‌گویان که پتانسیل‌های زمان حال را تا آینده گسترش می‌دهد، استخراج می‌شود؛ درحالی‌که آینده، هرچند مبهم و غیرقابل پیش‌بینی، بر حیات اقتصادی حال تأثیر می‌گذارد. کارگران خلاق در غنا به سه شیوه غالب هجو، انتظار و معنویت جهت‌گیری امیدوارانه خود به آینده را حفظ می‌کنند. این مقاله سودمندی امید را به عنوان یک مفهوم در تحلیل کنش‌های اقتصادی و پویایی‌های کار نشان می‌دهد (الاکووسکا و همکاران، ۲۰۲۱).

مطالعه دیگری به بررسی نظریات یکی از تحلیل‌گران ظهور کار ناپایدار در سراسر جهان پرداخته است. «گای استندینگ»^۵ که نوشته‌های او موجهی از مطالعات جهانی کار را که به بررسی گسترش پدیده کار ناپایدار در شمال و جنوب جهانی پرداختند، ایجاد نمود؛ با این حال، این مقاله استدلال می‌کند که اگر بی‌ثباتی را در سرتاسر جهان به عنوان پدیده‌ای واحد در نظر بگیریم که توسط «جهانی‌سازی»^۶ به وجود آمده است، این امر تاریخ متمایز و بسی طولانی‌تر کار ناپایدار و پرمخاطره در جنوب جهانی را نادیده می‌گیرد. همین‌طور این مقاله نشان می‌دهد که ویژگی‌های کار ناپایدار در شرایط بی‌ثبات معاصر، مدت‌هاست که در میان کارگران جنوب جهانی رایج بوده است؛ این درحالی است که پژوهش‌های جامع و فراگیر اندکی درباره آن‌ها انجام شده است (اسکالی، ۲۰۱۶).

پژوهشگرانی که نگاه انتقادی به مطالعات اقتصادی و اجتماعی با محوریت غربی دارند، منتقد ادعاهایی هستند که با تکیه بر شواهد تجربی در تعداد محدودی از کشورهای عمدتاً انگلیسی-آمریکایی، به کل جامعه جهانی تعمیم داده می‌شوند (هانیتسش، ۲۰۰۷؛ وانگ، ۲۰۱۰). اگرچه این محققان مدعی‌اند مطالعات موردی از جهان غیر از غرب یا خارج از غرب اکتفاء نکرده و جامعه علمی باید به دنبال پژوهش‌های فراگیر و جامع انتقادی باشد که به گونه‌ای فعالانه دیدگاه‌های غیر انگلیسی-آمریکایی را دربر گرفته و نظریه‌سازی جریان اصلی را به چالش کشد (الاکووسکا و گیل، ۲۰۱۹). مقاله حاضر بر کارگرانی متمرکز می‌شود که با نبود امنیت شغلی و بدون چشم‌اندازی روشن به آینده در صنعت کشور کار می‌کنند. این درحالی است که در جوامع توسعه یافته، بی‌ثباتی معمولاً ویژگی دسته خاصی از مشاغل مانند مشاغل حوزه فرهنگ، رسانه و هنر می‌باشد؛ مشاغلی که شامل تجربیات کاری مستقل، گاه‌وبی‌گاه و شاید تا حدودی غیرعادی باشند (دافی، ۲۰۲۰). در جامعه‌ای مانند جامعه ایران، بی‌ثباتی به یک هنجار بدیهی یا به عبارتی به یک «امر نرمال جدید»^۷ تبدیل شده است. این پرسش که کارگران در جغرافیای بی‌ثبات اقتصادی چگونه با بی‌ثباتی مواجه می‌شوند، در هیچ‌کدام از مطالعات موجود وضعیت کار در ایران بررسی نشده است؛ بنابراین، پژوهش حاضر برآن است تا در حد وسع محدود خویش بدین مسئله بپردازد.

۲-۱. بی‌ثباتی به عنوان یک مفهوم

مفهوم بی‌ثباتی برای اولین بار در دهه ۱۹۷۰ م. توسط جنبش‌های کارگری اروپایی برای توصیف اشکال نوظهور کار انعطاف‌پذیر، و نامنظم استفاده شد (موله، ۲۰۱۰؛ پتیت، ۲۰۱۹). رویکردهای متعددی که حاصل مطالعه جنوب جهانی بوده‌اند، ماهیت «غرب محوری»^۸ این مفهوم را نقد می‌کنند. در شمال جهانی، بی‌ثباتی از دست دادن موقتی چیزی است که در برخی کشورها، در دوره تاریخی خاص و دسته خاصی از نیروی کار و نه اکثریت آن‌ها تجربه می‌کنند (پتیت، ۲۰۱۹)؛ به عبارتی آن‌چه به عنوان کار نامطمئن و بی‌ثبات شناخته شده است، مدت‌های مدیدی است که برای اکثریت افراد در جنوب جهانی عادی شده است؛ با این حال، گزارش‌های قوم‌نگارانه درباره کیفیت تجربه و معنای بی‌ثباتی به عنوان شرایط عاطفی تجسم یافته در جنوب جهانی بسیار اندک است (آنیل، ۲۰۱۷).

آن‌چه در مطالعات چندسال گذشته مشهود است، تجربه «بن‌بست»^۹، احساسی شبیه «گیر کردن»^{۱۰}، «انتظار»^{۱۱} و «گذر زمان»^{۱۲} به عنوان شرایط عاطفی محصول اشتغال ناپایدار، و یا بیکاری‌های طولانی مدت مطرح شده‌اند؛ تجربی که افراد را از زندگی

به معنای معمول آن دور می‌کنند (جفری، ۲۰۱۰). مفهوم «انتظار» از مفاهیمی است که در بررسی‌های بی‌ثباتی، بیشتر مورد توجه قرار گرفته است؛ «انتظار» قشر جوان در جغرافیای بی‌ثبات به طور گسترده در دو جهت مطرح شده است که البته هر دو ناشی از تمایل به حرکت به سمت وسویی فراتر از «سوژه رنج‌کشیده»^{۱۳} است (پتیت، ۲۰۱۹). در برخی از این مطالعات بر رابطه بین تجربه بن‌بست و ظهور مقاومت در افراد (به طور ویژه در مردان جوان) تمرکز شده است (بیات، ۲۰۱۳؛ جفری، ۲۰۱۰). به نظر می‌رسد دیدگاه «آصف بیات» اقتصاددان، درباره بی‌ثباتی در جنوب و شمال جهانی بیشتر به تغییرات اقتصادی و سیاسی و اجتماعی در مناطق مختلف جهان مربوط است؛ وی معتقد است که بی‌ثباتی در مناطق جنوب و شمال جهانی به دلیل عدم تساوی در توسعه، دسترسی به منابع، تفاوت در ساختار اقتصادی و همچنین عواقب تغییرات اقلیمی و بحران‌های امنیتی به وجود آمده است. این عدم تساوی در عوض می‌تواند به تنش و تعارض بین کشورها و همچنین به برهم‌کنش میان آن‌ها منجر شود (بیات، ۲۰۱۳).

زمانی که فرد دچار حس به «بن‌بست» رسیدن و یا «گیرافتادن» می‌شود، به احتمال زیاد، حس تحرک وجودی یا «امید» را از دست می‌دهد؛ همان چیزی که برای ادامه یک زندگی نرمال ضروری می‌نماید. «میازاکی»^{۱۴} امید را «نیروی محرکه آینده‌نگر»^{۱۵} می‌نامد (میازاکی، ۲۰۰۴). از نظر «جکسون»^{۱۶}، آن‌چه که امید را تقویت و تغذیه می‌کند، نیاز به تجربه میل به چیزی فراتر از دسترس در زمان حال است (جکسون، ۲۰۱۱)؛ این پژوهشگران بیان می‌کنند که امید باید مکان‌مند شده و درون سیستم ارزشی و فرهنگی خاص دیده شود؛ چراکه فرهنگ‌های مختلف، مفاهیم خاصی جهت توصیف نیاز به داشتن امید و حرکت به سوی آینده دارند. برخی محققان، طبقه کارگران بی‌ثبات را به عنوان طبقه‌ای جدید معرفی می‌کنند و ویژگی‌های منحصر به فردی برای این طبقه نو ظهور قائلند؛ بیگانگی با کار، روابط متمایز تولید و روابط متمایز با دولت.

درک این امر اهمیت ویژه‌ای دارد که جنبش‌های کارگری جنوب جهانی، صرفاً نمونه تأخیری از سیاست‌های کارگری شمال جهانی در اواسط قرن ۲۰ م. نبوده است، بلکه این جنبش‌ها مطالباتی فراتر از دستمزد و رفاه داشته‌اند و آن مطالبه گسترش فضای سیاسی دموکراتیک در کشورهایشان بوده است. در این جنبش‌ها ائتلاف‌های اجتماعی گسترده‌ای شرکت داشته‌اند و کارگران رسمی با اکثریت متزلزل مرتبط و هم‌نوا بوده‌اند.

۳. روش پژوهش

این مطالعه برآن است تا تجربه زیسته کارگران در شرایط بی‌ثبات را فهم کند؛ این‌که

نحوه مواجهه آنان با تداوم بی‌ثباتی اقتصادی در جامعه ایرانی چیست؟ و این پرسش پاسخ داده نخواهد شد، مگر این‌که درصدد فهم معنای ذهنی کارگران از بی‌ثباتی و تجربه زیسته آنان در محیط اشتغال برآییم و فهم ممکن نخواهد شد، مگر با ابزار و تکنیک‌های روش کیفی در مطالعه پدیده‌های اجتماعی. پدیدارشناسی به عنوان یک روش تحقیق کیفی، به مطالعه نموده‌ها، تشریح ساختارهای تجربه زیسته بدون ارجاع به نظریات و تفکر قیاسی-نظری و فرض‌های نظری پیشین اختصاص دارد. روش پدیدارشناسی می‌تواند در طیف وسیعی از تحقیقات علوم انسانی و اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد. بسیاری از پژوهشگران علوم اجتماعی به دنبال فهم جوهره پدیده‌های بی‌شماری هستند که پیرامون انسان‌ها قرار دارند. این امر با روش‌های معمول اثبات‌گرایی امکان‌پذیر نیست؛ در واقع، پدیدارشناسی تلاش می‌کند ادراکات، دیدگاه‌ها و درک افراد از تجربه یک موقعیت خاص را در افراد درک و فهم کند و می‌تواند به عنوان یک استراتژی پژوهشی قابل اتکاء، راهگشای پژوهشگران در دست‌یابی به واقعیت ناب پدیده‌ها باشد (نیز و همکاران، ۲۰۲۱). به زعم «مورس»^{۱۷} یکی از مزایای این روش آنجاست که در آن هیچ تغییری دست‌کاری نمی‌شود و هیچ‌یک از متغیرهای زمینه‌ای کنترل نمی‌شود (مورس، ۲۰۰۵). در این روش داده‌های کیفی از نگاه عمیق به پدیده‌ها به دست می‌آید و پژوهشگر را قادر می‌سازد، تعریف وسیعی از یک پدیده را که تقریباً تمام وقایع تجربه شده افراد را دربر می‌گیرد، مورد استفاده قرار دهد؛ در واقع، روش پدیدارشناسی، روشی است که به ما کمک کند تا معنا و ماهیت تجربه‌های زیسته (تجربه مستقیم و شخصی هر فرد) افراد از پدیده‌های جهان را بهتر بدانیم. این امر عبارت است از زنده کردن تجربیات شرکت‌کنندگان درگیر در مطالعه و عمیق‌تر شدن در افکار آن‌ها و نیز شناسایی ماهیت تجربه از طریق بحث‌های طولانی، همان‌طور که توسط شرکت‌کنندگان توصیف شده است؛ بنابراین، تلاش شده است که با در پراختز قرار دادن تمامی پنداشت‌ها و پیش‌فرض‌های پیشین به روایت‌های ناگفته کارگران تکیه شود و براساس آن‌ها استخراج مضامین و معانی صورت پذیرد؛ به این ترتیب، از نقل‌قول‌ها برای به حداقل رساندن پیش‌فرض‌ها جهت جلوگیری از اثرات مضر احتمالی پیش‌فرض‌ها که ممکن است بر فرآیند تحقیق تأثیر بگذارد، استفاده می‌شود و در نتیجه دقت مطالعه پژوهشی بهبود می‌یابد.

۳-۱. ملاک‌های انتخاب مشارکت‌کنندگان

دو دهه اخیر جامعه ایران شاهد ظهور جوانانی تحصیل‌کرده از طبقه متوسط و در جستجوی کار بود. این جمعیت جوان دانشگاهی، با انگیزه اشتغال در حوزه‌های

مختلف، از جمله حوزه صنعت متقاضی جذب در بازار کار شد، اما به سمت مشاغل با مهارت پایین، و موقعیت‌هایی ناامن و بی‌ثبات و یا بیکاری سوق داده شد. مشاغل ایجادشده در جامعه موقتی و ناپایدار بود و در تمام این مدت تعداد فارغ‌التحصیلان دانشگاهی هم‌چنان رو به افزایش می‌رفت. این جمعیت جوان در طی دو دهه گذشته زندگی‌ای را از سر می‌گذرانند که در بیشتر جوامع، زندگی «بی‌ثبات» و پرمخاطره نام نهاده می‌شود.

در شرکت ریخته‌گری تراکتورسازی ایران، از میان ۸۴۲ نفر از کارکنان تولیدی، پشتیبانی و ستادی، ۸۱۳ نفر دارای وضعیت استخدامی قراردادی، ۱۵ نفر ساعتی و تنها ۱۴ نفر استخدام رسمی شرکت می‌باشند. درواقع، بیش از ۹۵٪ از نیروی کار شرکت ریخته‌گری وضعیت استخدامی باثبات و پایداری ندارند؛ از سوی دیگر، ۹۸٪ از نیروی کار شرکت را مردان تشکیل می‌دهند که در حدود ۹۱٪ آنان در بازه سنی ۲۵ تا ۵۰ سال قرار دارند؛ بنابراین با توجه به آمار ارائه شده بخش منابع انسانی شرکت ریخته‌گری، محقق بر آن شد تا نمونه‌های خود را جهت مصاحبه به صورت هدفمند از میان کارگران مرد دارای وضعیت استخدامی قراردادی در بازه سنی ۲۵ تا ۵۰ سال که حداقل ۵ سال از اشتغال آنان در شرکت ریخته‌گری گذشته باشد، و هم‌چنین دارای بالاترین امتیازات در گزارش‌های سه ماهه ارزیابی عملکرد شرکت ریخته‌گری دی، بهمن و اسفندماه سال ۱۴۰۱ (امتیازات بالاتر از ۹۵۰ از ۱۰۰۰) باشند، انتخاب نماید. استدلال محقق برای انتخاب پاسخ‌گویان براساس نمونه‌گیری هدفمند در نوع پرسش‌ها در این پژوهش نهفته است؛ از آنجایی که هدف، فهم معنای ذهنی و تجربه زیسته کارگران کار بی‌ثبات (قراردادی) و در عین حال پربازده شرکت ریخته‌گری می‌باشد، نمونه این بررسی از میان کارگران مرد با وضعیت استخدامی قراردادی و ساعتی و نمرات ارزیابی عملکرد بالا انتخاب شده‌اند. مصاحبه‌ها تا جایی ادامه یافت که پژوهشگر به اشباع نظری دست یافت و اطلاعات استخراجی به صورت تکراری درآمدند. از ۱۰ نفری که در مصاحبه‌ها شرکت نمودند، ۴ مرد مجرد، ۲ مرد متأهل بدون فرزند و ۳ نفر نیز دارای فرزند بودند و یکی از افراد مصاحبه‌شونده نیز بنا به دلایلی از جمله احساس عدم امنیت از به اشتراک گذاشتن مصاحبه خود (پس از انجام مصاحبه) از مشارکت در پژوهش امتناع نمود. مصاحبه‌ها و مشاهدات این پژوهش همگی در راستای پاسخ‌گویی به این پرسش‌ها که چرا برخی کارگران در شرایط بی‌ثبات اقتصادی کشور، امیدوارانه به کار خود ادامه می‌دهند، طراحی و تدوین شدند؛ اگرچه با توجه به ماهیت مصاحبه‌ها که از نوع مصاحبه‌های بدون ساختار و باز و به شکل مصاحبه عمیق طراحی شدند، محقق صرفاً اقدام به

طراحی چند پرسش اساسی و کلی در راستای دستیابی به اهداف، مطالعه نمود و از طرح پرسش جزئی خودداری نمود. مشخصات جمعیت شناختی مردان کارگری که به عنوان نمونه هدفمند در مصاحبه این پژوهش مشارکت داشتند به شرح زیر است:

جدول ۱: مختصات جمعیت شناختی نمونه‌های پژوهش (نگارنده، ۱۴۰۲).

Tab. 1: Demographic characteristics of the research samples (Author, 2023).

ردیف	نام مستعار واحد مشاهده	سن	نوع استخدام	وضعیت تأهل	نوع واحد اشتغال	سابقه اشتغال در واحد
۱	امیر	۲۸	قراردادی	مجرد	تولید	۵
۲	شهاب	۳۵	قراردادی	متاهل/یک فرزند	تولید	۱۱
۳	علی	۴۴	قراردادی	متاهل/دو فرزند	پشتیبانی	۱۹
۴	ناصر	۳۵	قراردادی	مجرد	تولید	۸
۵	سعید	۴۰	قراردادی	متاهل/بدون فرزند	تولید	۱۰
۶	جواد	۲۶	قراردادی	مجرد	تولید	۶
۷	محمد	۴۲	قراردادی	متاهل/بدون فرزند	تولید	۱۴
۸	افشین	۳۸	قراردادی	مجرد	پشتیبانی	۹
۹	عادل	۴۷	قراردادی	متاهل/دو فرزند	تولید	۲۵

۴. یافته‌ها

زندگی کارخانه‌ای: فرسودگی و... امید

این مقاله به دنبال ایجاد ادبیاتی برای معنای ذهنی نیروی کار در شرایط ناامن و بی‌ثبات است. با تکیه بر مطالعات پیشین، می‌دانیم که بی‌ثباتی در جنوب جهانی پدیده‌ای جدید و نوظهور نیست؛ اما در دو دهه گذشته شکل جدیدی از بی‌ثباتی در میان طبقه متوسط گسترش یافته که ویژگی متفاوتی از دوران گذشته را با خود حمل می‌کند. این مطالعه با دور شدن از خیابان‌ها و خانه‌های طبقه متوسط شهری و ورود به بخش‌های تولید، توزیع و بخش ستادی شرکت ریخته‌گری بر تجربه زیسته نیروی کار تمرکز می‌کند. شاید برای مخاطب این بررسی این پرسش مطرح شود که چرا و چگونه پژوهشگر این مفهوم را وارد مطالعه نموده و قصد فهم زیست کارگر ایرانی را به واسطه مفهوم امید دارد؛ همان‌گونه که در ادامه خواهد آمد، آن‌چه که در مصاحبه‌ها و مشاهدات پژوهشگر از کارگران جلب توجه می‌کند، وجود حس حیاتی امید به عنوان وضعیتی عاطفی است که با واقعیت بیرونی هم‌خوانی ندارد و گاهی حتی به نظر می‌رسد که آن را خودخواسته نادیده می‌گیرد.

یافته‌های این بخش برگرفته از مصاحبه‌ها و مشاهده زندگی کاری کارگران شرکت ریخته‌گری تراکتورسازی ایران است. مصاحبه‌ها به صورت هدفمند با کسانی ترتیب داده شد که با تکیه بر نتایج ارزیابی عملکرد سه ماهه پیاپی، امتیاز عالی را نسبت به دیگر همکاران خود کسب کرده بودند. با توجه به این که زبان مادری پژوهشگر زبان ترکی است، مصاحبه‌ها به زبان ترکی، که زبان مادری کارگران نیز است، سامان داده شد که به پژوهشگر امکان داد تا فرآیندهای زبانی خاصی را که به واسطه آن‌ها، زیست کارگری در شرایط بی‌ثبات روایت می‌شود را فهم کند. مشاهده این مردان در محیط کارخانه و مصاحبه عمیق با آنان، دسترسی بی‌نظیری به تلاش‌های روزانه آنان برای ادامه و زنده نگه داشتن امید ایجاد نمود؛ البته یادآوری می‌شود که این پژوهش مسیر آرزوها و امیدهای مردانه را دنبال می‌کند.

این مردان، همگی از این که در شرایط بی‌ثبات جامعه حاضر، موفق شده بودند که شغلی هرچند ناامن و قراردادی داشته باشند، ابراز خوشنودی می‌کردند. یکی از خوش‌وقتی‌های آنان از زبان خودشان این بود که شغل حال حاضرشان با رشته تحصیلی آنان سازگاری داشته و با آن بیگانه نیستند؛ با این حال، آنان نیز همانند درصد بالایی از کارگران شاغل در صنعت در ایران از پایین بودن دستمزدشان گلایه‌مند بوده و معتقد بودند که افزایش دستمزد سالانه هیچ نسبتی با افزایش تورم در کشور ندارد. آن‌ها برای افزایش دستمزد ماهانه‌شان ناچار بودند، هر زمان که امکان اضافه‌کاری فراهم بود، تا ساعات پایانی روز (ساعت ۵ عصر و یا ۷ عصر) در شرکت اضافه‌کاری کنند. این روند روزانه، باعث فرسودگی و نگرانی آنان بود؛ نگرانی و اضطراب عدم حضور در خانه و در کنار خانواده در مردان متأهل دارای فرزند مشهودتر بود. به نظر می‌رسید که با گذشت زمان این حجم از اضطراب و فرسودگی باعث انباشت خشم در آنان شده است. در همین راستا، «امیر» می‌گوید: «مشکل کار این جاست که هرچه تلاش می‌کنی باز هم تو خونه اولی!» «شهاب» بیان می‌کند: «وقتی شغلی داری که از آن لذت می‌بری و هرچی یادگرفتی رو می‌تونی به کار ببری و مهارتش رو داری، این یه لذت مضاعف برات داره! اما به شرطی که تا آخر ماه بتونی با دستمزدی که می‌گیری سر کنی». «علی» پدر دو فرزند می‌گوید: «من وقتی به خانه برمی‌گردم دیگه اصلاً انرژی ندارم. ذهنم هم پره از نگرانی و استرس کارهایی که نمی‌تونم برای بچه‌هام بکنم. تقریباً بچه‌ها رو ول کردم به آمون خدا و خانومم به همه کارهاشون رسیدگی می‌کنه و البته که اون هم ناراضیه!». در این پژوهش نیز به تبعیت از مطالعات پیشین (پتیت، ۲۰۱۹؛ ووداک، ۲۰۱۶)، اعتقاد بر این است که برای درک پیامدهای عاطفی کار در شرایط بی‌ثبات باید خود کار را زیر ذره‌بین گرفت. اگر قرار بر این است که کارگران به هنجارهای رفتاری کارگری

در محیط کارخانه عمل کنند، باید در جامعه ساختار اقتصادی و اجتماعی متناسب با عملکرد کارگر مسئولیت‌پذیر نهادینه شده باشد؛ بدون سیستم اثبات و پاسخ‌گو و پاداش‌ده، انتظار عملکرد پربازده و خلاق و امیدوارانه تا چه حد عقلانی و ممکن است؟ نمونه منتخب کارگران شرکت ریخته‌گری دارای امتیاز بالای عملکردی، می‌توانند تاحدودی نمونه نقض‌کننده این نظر باشند. پژوهشگر در مصاحبه‌ها به دنبال سرنخی از چرایی عملکرد قابل قبول و در برخی موارد فوق‌العاده این کارگران در محل کار است. «علی» بیان می‌کند: «شاید از نظر شما کار در کارخانه فقط جسم آدم رو دچار چالش می‌کنه، اما در این شرایط بحرانی ذهن ما درگیرتر از جسم ماست و همش درگیری‌های ذهنی جلوی کار بهتر و تمرکزمون رو می‌گیره».

«امیر» می‌گوید: «می‌ترسم همین‌جا گیر کنم. دلم نمی‌خواد این‌طوری بشه. وقتی به همکارا که ۲۰، ۲۵ سال سابقه دارند نگاه می‌کنم، به خودم می‌لرزم! من نمی‌تونم این‌طوری دووم بیارم. این‌که اگه بهتری، بهترین‌ها هم نصیب می‌شه، باید تو این مملکت هم معنی داشته باشه». در راستای گفته‌های مصاحبه‌شوندگان، ادبیات پیشین نیز نشان می‌دهد که تعلیق در دسترسی به یک زندگی «خوب» می‌تواند منجر به ناامیدی، اضطراب و ایجاد ترس از آینده گردد (برلانت، ۲۰۱۱؛ پتیت، ۲۰۱۹؛ وودکاک، ۲۰۱۶). این احساسات به واسطه شرم از شغلی تحقیرآمیز ایجاد می‌شود؛ زمانی که یک رکود زمانی ناخواسته محصول زیست در جامعه‌ای بی‌ثبات، برای دستیابی به آرزوهای مردانه، رویاهای بزرگسالی یک فرد در یک زندگی طبقه متوسط به وجود می‌آید. «جواد» که جوانی آگاه و تحصیل‌کرده و دغدغه‌مند است این رکود زمانی را «مصیبت عمومی جوانان دهه شصتی و هفتادی» عنوان می‌کند.

«زندگی در این‌جا به معنای واقعی کسل‌کننده است. آدم از زندگی خسته می‌شه چیزی نمی‌تونه به جوون‌ها انگیزه بده و باعث بشه یه تکونی به خودشون بدن؛ می‌دونند اگر هم تلاش کنند به جایی نمی‌رسن». او می‌گوید: «نمی‌دونم فیلم باشگاه مبارزه^۹ رو دیدید یا نه؟ توی این فیلم شخصیت اصلی فیلم از کارهای روزمره خسته می‌شه و همه چیز رو کسالت‌بار می‌بینه. همه چی در اختیارش هست، اما هیچی براش جذاب نیست. اون یه چیز متفاوت از زندگی می‌خواد. ما هم مثل اون هستیم، اما در سطحی خیلی نازل‌تر! کسالت ما به خاطر ناتوانی مونه. مردم عموماً هیچ کاری نمی‌تونند بکنند. هیچ مشکلی برای جوون‌ها حل نمی‌شه! نه می‌تونند ازدواج کنند، نه می‌تونند خونه و زندگی مستقل داشته باشند». این بیان همان چیزی است که در مطالعات پیشین نیز آمده؛ آن‌ها یکی از آثار بی‌ثباتی را «کسالت»^{۱۰} می‌دانند (آنیل، ۲۰۱۷؛ شابلین، ۲۰۱۶).

«اندرسون»^{۲۱} در تعریف خود از کسالت، آن را «ضعف در ظرفیت تأثیرگذاری و تأثیرپذیری» بیان می‌کند؛ حالتی که در آن، توقع از داشتن زندگی بهتر و به عبارتی باور به امکان زندگی بهتر دچار تعلیقی احساسی^{۲۲} می‌شود. «گیرافتادن» در شغلی ناامن و نامطمئن که نمی‌تواند موجب برآورده شدن آرزوی یک مرد بزرگسال طبقه متوسط گردد، کسالت به بار می‌آورد (پتیت، ۲۰۱۹). از این نظرگاه، امیدواری، ظالمانه می‌نماید؛ زیرا امید به آینده از احساس ناکافی بودن فرد در حال حاضر نمی‌کاهد (جکسون، ۲۰۱۱). در وضعیت بی‌ثبات، به علت ساختارهای ناکارآمد و ناقص، و به گفته پاسخ‌گویان، افرادی هستند که به شیوه‌ای انتقام‌جویانه درصدد تلافی برآمده و با کم‌کاری، سهل‌انگاری (البته به شیوه‌ای که خود ناچار به پاسخ‌گویی نباشند)، و بازدهی کمتر عصبانیت خود را کنترل می‌کردند. از نظر پاسخ‌گویان، این اقدامات مخرب، کارکرد درمانی و تریابی برای برخی داشته است و خشم ایجادشده در حین کار بی‌پایان و بی‌ثبات را تا حدودی خنثی می‌کند. یکی دیگر از شیوه‌های مواجهه با موقعیت‌های بی‌ثبات‌کننده زندگی مانند وضعیت افسار بار خدمات عمومی، شرایط نابسامان سیستم آموزشی و نیز شیوع رشوه و بی‌مبالاتی و اسراف در سطوح کلان، استفاده از طنز بود. لطیفه‌ها و هجوهای از جنس کوچه و بازار که خشم و عصبانیت افراد را تخلیه می‌کند. «امیر» می‌گوید: «اگر نگیم و نخندیم، نمی‌تونیم زنده بمونیم! از این‌که بازهم می‌تونیم در این شرایط جک بگیریم و بخندیم باید به خودمون افتخار کنیم». گاهی در مصاحبه‌ها، پاسخ‌گویان از فرط سرخوردگی و فرسایش کلامی و عدم اشتیاق به تکرار مکررات، ترجیح می‌دادند که از پاسخ‌گویی طفره رفته و موضوع بحث را منحرف کنند؛ پژوهشگر این انحراف را ضروری تشخیص داده و مانع آن نمی‌شد. توجیه «علی» برای انحراف از بحث این بود که «در زندگی ما به اندازه کافی موارد منفی وجود دارد، نیازی ندارد خودمان هم شرایط را برای خود دشوارتر کنیم». پاسخ‌گویان به خصوص پاسخ‌گویان مجرد، که آزادی عمل بیشتری داشتند، بیان می‌کنند که در ساعات غیرکاری سعی داشته‌اند که در مراکز خرید یا رستوران‌های ارزان قیمت و یا باشگاه حضور داشته و یا برای خود خرید کنند؛ این نوع فعالیت‌ها در واقع، ریتم یکنواخت و نامتعادل زندگی روزمره را تغییر داده و به عنوان «پاداش» کوچکی برای کار سخت کارخانه محسوب می‌شوند. از طرفی نیز این فعالیت‌ها تلاشی است برای بازپس‌گیری کنترل بر زمان و «خود» بودن که در محیط کاری از ایشان گرفته شده است (پتیت، ۲۰۱۹)؛ بنابراین، شوخ‌طبعی، گردش کم‌هزینه در مراکز خرید و رستوران‌ها و کافه‌ها، باشگاه و مصرف تلویزیون و سیگار و الکل، عواطفی مانند نگرانی‌ها و ناامیدی‌های ناشی از کار ناپایدار را با بازگرداندن امید کوتاه‌مدت و خلق چیزی برای چشم‌انتظاری از بین می‌برد (بیات، ۲۰۱۳؛ دافی، ۲۰۲۰؛ ساندوال،

۲۰۱۸). کارگران اذعان می‌کنند که همواره در تلاش برای از بین بردن اضطراب حاصل از کار ناپایدار و ایجاد نوعی حواس‌پرتی خودخواسته هستند و ابایی از بیان آن ندارند. «امیر» بیان می‌کند: «جام جهانی، المپیک، بازی‌های آسیایی همه این‌ها رو جزء به جزء می‌بینم، هر موقع این‌ها رو می‌بینم، مکان و زمانی که درش زندگی می‌کنم رو یادم می‌ره. حس خوبی داره!». درباره کارگران کاربردی بیانات در شمال جهانی نیز، پژوهشگران از ارائه ابزارهایی جهت آرامش گذرا و کوتاه مدت با هدف تخلیه خشم و عصبانیت نیروی کار سخن گفته‌اند؛ ارائه «لذت‌های گذرا»^{۲۲} توسط رژیم‌های نئولیبرالی که ازسویی مسئولیت اخلاقی مراقبت از خود را نیز برعهده افراد می‌گذارد (گیلبرت، ۲۰۱۵). «افشین» در بخشی از مصاحبه می‌گوید: «من زمان زیادی رو در اینستاگرام می‌گذروم، وقتی توی اینستا چرخ می‌زنم، انگار مسخ می‌شم و همه چیز رو فراموش می‌کنم. سعی کردم اون رو برای یه هفته تعطیل کنم و یه سری کار مفید برای خودم تعریف کنم، اما انگار بهش اعتیاد پیدا کردم!» این نوع لذت‌ها و سرگرمی‌ها به افراد این امکان را می‌دهند که برای مدتی، هرچند کوتاه احساسات‌شان را به تعویق بیندازند.

«محمد» می‌گوید: «به عنوان یه مرد از نوجوانی تحت فشار بودم تا یه شغل خوب داشته باشم، به خاطر همین هم، همیشه تحت فشار بودم. به آدمای مسن تر و فقیر دور و برم نگاه می‌کنم که دیگه رمقی ندارند و هیچ تلاشی نمی‌کنند؛ می‌ترسم شبیه اون‌ها بشم». به نظر می‌رسد این نوع ترس آن‌ها را به سمت کنش‌های فعالانه‌تری سوق می‌دهد؛ آن‌ها ناچار به شعار شایسته‌سالاری تن می‌دهند و در راستای آن قدم برمی‌دارند تا با اضطراب خود کنار آیند. برای پاسخ‌گویان، نوع نگاه به شایسته‌سالاری تا حدودی متفاوت بود؛ عادل تأکید می‌کند که در جذب نیرو، روابط بیش از صلاحیت تأثیرگذار است. با خشمی که در کلامش آشکار بود، گفت: «یکی از همکاران مان در شرکت همسایه! (منظور او یکی از شرکت‌های تراکتورسازی ایران بود)، با این‌که سال‌ها سابقه کار در شرکت را داشت، با تحصیلات عالی مرتبط و خدمات ارزشمند برای شرکت هم چنان حتی به جمع مدیران میانی شرکت هم وارد نشده؛ هر زمان پستی خالی می‌شه، همه زمزمه‌ها این هست که فلانی باید رو این صندلی بشینه، حقشه! اما در عمل می‌بینیم یکی رو از بیرون آوردن و نشوندن رو صندلی. یکی که نه سابقه‌ای تو شرکت داره، نه تحصیلاتش مرتبطه و نه لیاقتش بیشتر از اون نیروی باسابقه شرکته». اما «محمد» معتقد است که این اتفاق همه جا نمی‌افتد و نمونه‌های متعددی از شرکت ریخته‌گری ارائه می‌دهد. اعتقاد به شایسته‌سالاری، گفتمانی از امید را مطرح می‌کند و فرد با تأثیرپذیری از گفتمان رایج ساختارهای بی‌ثبات‌کننده در جامعه، مسئولیت فردی خود را برجسته‌تر می‌بیند و عامل اصلی شکست در تثبیت جایگاه شغلی خود

را تنبلی و کم‌کاری خود عنوان می‌کند. «شهاب» پیش از اعتراف به تنبلی خود بیان می‌کند: «شغلم خیلی من رو رنجونده! اما من برای تغییر شرایطم وقتم رو صرف هیچ‌کاری نکردن! کردم». آن‌چه که در پی این نوع از اعتراف‌ها می‌آید، غالباً تصمیم به تحرک و فعالیت بیشتر و اصلاح خود است؛ چراکه اعتقاد بر این است که می‌توان بر موانع ساختاری غلبه کرد. در مطالعه‌ای دربارهٔ آثار بی‌ثباتی نظام سرمایه‌داری در کشورهای شمال جهانی نیز استدلال شده است که به دنبال فرآیندهای خصوصی‌سازی و آزادسازی اقتصادی، در میان افراد طبقهٔ متوسط نوعی تغییر در «اقتدار اخلاقی»^{۲۴} به سمت «وجدان»^{۲۵} افراد خودمختار دیده می‌شود (پتیت، ۲۰۱۹). همان‌گونه که «برلانت»^{۲۶} استدلال می‌کند، تأثیر مهمی بر کسانی که به دنبال کسب امتیاز و شایستگی هستند داشته و امید را به آن‌ها تزریق می‌کند؛ درحالی‌که این امید، امیدی نیست که بتوان به آن اتکاء کرد و در عین این‌که شکاف میان آنان که سخت تلاش می‌کنند و آنان که تلاش نمی‌کنند، پررنگ‌تر می‌شود؛ نابرابری‌های ساختاری نامرئی‌تر می‌گردند (برلانت، ۲۰۱۱).

در برخی مطالعات استدلال شده است که باورهای اسلامی به‌خصوص باورهای مدرن‌شده کنونی بیش از قبل بر فرد اخلاقی تأکید می‌کنند (پتیت، ۲۰۱۹). برخی کارگران با اعتقاد مذهبی بیشتر، روایت‌ها و آیاتی از مسئولیت فردی در قبال جمع و به‌خصوص مسئولیت مردان در قبال خانواده خود را مطرح کردند؛ به‌نظر می‌رسد در موقعیت‌هایی که ناامیدی بر آنان چیره می‌شود، برخی از آن‌ها به اعتقادات خود برای بازآفرینی امید استفاده می‌کنند. «امیر» در مصاحبه اشاره کرد که تحت‌تأثیر همین آیات و روایات و موعظه‌ای که در مسجد گوش کرده بود، تلاش کرد که به توسعهٔ فردی بپردازد و سطح مهارتی خود را در حوزه‌ای تخصصی در رشتهٔ خود بالاتر برد. به‌همین منظور در دوره‌هایی شرکت کرد؛ اما این روند طولی نکشید، زیرا از فرط خستگی قدرت ادامه نداشت؛ درواقع، موانع ساختاری پیش‌روی دست‌یابی به توسعهٔ فردی، خود را در این برهه‌ها آشکار می‌کنند؛ با این حال، «امیر» همچنان تأکید می‌کرد احساس بدی دارد و خود را فردی تنبل می‌داند که تلاش کافی نکرده است. در مطالعه‌ای در زمینهٔ کشور مصر نیز این یافته در بررسی حاضر تأیید می‌گردد که چگونه دین در برخی موارد می‌تواند نقشی در حمایت از ذهنیت‌های نئولیبرالی ایفا کند (پتیت، ۲۰۱۹)؛ پژوهشگر جهت شناخت هرچه بیشتر از ذهنیت و زندگی کارگران از آن‌ها خواست اگر مایلند آدرس صفحهٔ اینستاگرام‌شان را در اختیار پژوهشگر قرار دهند تا آنان را دنبال کند. از میان شش مصاحبه‌شونده، تنها سه تن مایل به این کار بودند. جالب این بود که یکی از پاسخ‌گویان (شهاب) آیه‌ای از قرآن را به اشتراک گذاشته بود: «لا اله الا انت

سبحانک انی کنت من الظالمین»؛ شاید این آیه بیانگر فضای ذهنی مصاحبه‌شونده باشد که گناهان و یا بی‌عملی خود را باعث وضعیت فعلی خود می‌داند و همین‌طور نمادی از تصمیم برای بهتر بودن و جبران کردن و امیدواری به آینده و پاداش آن. شهاب تأکید می‌کند که توکل ابزاریست که با آن خود را در وضعیت فعلی آرام می‌کند و باعث می‌شود بتواند به خود مسلط شود. او مشکلات معیشتی خود را یک آزمایش الهی توصیف می‌کند و باور دارد که کار و تلاش بیشتر به امید آینده‌ای بهتر بر نماز خواندن و دعا کردن صرف اولویت دارد. این دو مرد جوان، امیر و شهاب داستان‌ها و روایاتی مذهبی با مضمون اولویت مسئولیت فردی بر مسئولیت جمعی بیان می‌کردند که نشان از تأثیر باورهای مذهبی به ریشه دوانیدن امید در آنان بود. در صفحه شخصی این دو تصاویری از اشیائی شخصی در اتاق‌شان در منزل دیده می‌شود؛ تصاویری از میز تحریر، دفتر و کتاب و لپ‌تاپ. گویی این مردان جوان از این اشیاء برای حفظ فضای امید استفاده می‌کنند و نمایی از انگیزه و سرزندگی و تلاش برای مخاطبان کم تعدادشان ارائه می‌کنند. استفاده و تعامل با این اشیاء در جامعه امروز، احساسی از امید که برای زندگی دشوار کنونی حیاتی است، به آنان تزریق می‌کند.

این کارگران جوان، خود را در مقایسه با کسانی که سرنوشت خود را در این جامعه پذیرفته بودند و برای فراموش کردن مشکلات خود مواد مخدر مصرف کرده و یا به صورت افراطی الکل می‌نوشیدند، قهرمان و مبارز تلقی می‌کردند. آن‌ها اعتقاد داشتند که در هر حالتی نباید دست از تلاش برداشت. «ناصر» به کتاب‌های خودیاری و انگیزشی و مدیریت زمانی اشاره می‌کند که اخیراً در حال مطالعه است. این کتاب‌ها در میان نسل نوجوان و جوان محبوبیت زیادی پیدا کرده و انتشار و تجدید چاپشان مؤید این محبوبیت است؛ آن‌ها وعده‌های امیدوارکننده‌ای به مخاطبین خود القا کرده و آن‌ها را به تلاش بیشتر برای شایستگی و می‌دارند. ناصر، اذعان می‌کند که همواره در حال ثبت نام در دوره‌های مهارتی مختلف یا کلاس‌های زبان انگلیسی است؛ اگرچه تا به حال نتوانسته است دوره‌ها را به پایان برساند و یا در آزمون‌های پایان دوره‌ها شرکت کرده و امتیاز قابل قبولی کسب کند؛ اما می‌گوید هیچ‌وقت ناامید نشده است: «تایم کلاس‌ها با ساعت کاری من نمی‌خونه. مخصوصاً که مجبورم اضافه‌کاری هم وایستم». اگرچه همین موانع پیش‌روی ناصر برای شرکت در کلاس‌های مورد علاقه‌اش در واقع همان موانع ساختاری پیش‌روی او برای دستیابی به توسعه فردی هستند و گاه‌وبی‌گاه خود را به او و همکارانش نمایان می‌کنند، اما به طرز شگفت‌انگیزی او نسبت به خود احساس بدی دارد و تأکید می‌کند که فکر می‌کند تنبل است. ناصر می‌گوید: «شما خودتان برای رسیدن به موقعیتی که درش هستید چقدر زحمت کشیدید؟! چقدر

شب‌بیداری داشتید؟ من هم از تلاش کردن لذت می‌برم هرچند سخت باشه». او یکی از کسانی است که به تأیید کارکنان بخش منابع انسانی هیچ‌گاه در ورود و خروج بی‌نظمی نداشته و بهانه‌جویی نمی‌کند.

به نظر می‌رسد که پاسخ‌گویان باوجود وضعیت نامطمئن خود، به سمت پاسخ‌گوکردن خود و نه پاسخ‌گویی نظام اقتصادی سیاسی جامعه، در قبال شرایط بی‌ثبات و ناامن زندگی کارگری متمایل هستند. با توجه به مشاهدات پژوهشگر، این کارگران در اعتراض به وضعیت استخدامی خود و سیستم موجود تمديد قرارداد کمتر با دیگر کارگران هم‌نوا شده و بیشتر ترجیح می‌دهند که با سخت‌کوشی و بازدهی بالاتر (و به قول یکی از پاسخ‌گویان: خودی نشان دادن) وضعیت معیشتی و شغلی خود را بهبود بخشند؛ و امیدی که به آینده دارند، بر کنشگری و مقاومت آنان در برابر نابرابری‌های ساختاری موجود چربیده است.

۵. نتیجه‌گیری

در این مطالعه به چگونگی زیست کارگران در جغرافیای بی‌ثبات و بحرانی جامعه ایرانی با تمرکز بر حوزه صنعت و نیز چگونگی مواجهه با این شرایط پرداخته شد. در این راستا، ابتدا درباره مفهوم بی‌ثباتی و تاریخچه کاربرد این مفهوم در حوزه جامعه‌شناسی کار و تفاوت بی‌ثباتی در شمال و جنوب جهانی توضیح داده شد؛ سپس، نحوه مواجهه کارگران جوان در شرکت ریخته‌گری تراکتورسازی ایران که به صورت قراردادی استخدام شده‌اند، مورد بررسی قرار گرفت؛ در این بررسی از روش‌های کیفی مشاهده و مصاحبه بهره برده شد. البته، این پژوهش، باوجود واقعیت موجود که شرایط بی‌ثبات کار، مردان و زنان را به طور هم‌زمان تحت تأثیر قرار می‌دهد، و حتی زنان در بیشتر موارد در موقعیت‌های شغلی بی‌ثبات‌تر و ناپایدارتری نسبت به مردان قرار دارند (اسکالی، ۲۰۱۶)، صرفاً به بررسی نحوه مواجهه مردان با شرایط می‌پردازد. پژوهش‌ها حاکی از این است که در گستره جنوب جهانی، افراد دسترسی قابل قبولی به آموزش دارند، اما با پایان یافتن آموزش و برای ورود به بازار کار، با دوره‌های طولانی از بیکاری و یا کار ناپایدار مواجه هستند (پتیت، ۲۰۱۹). شرکت‌های تولید صنعتی در ابعاد بزرگ و کوچک در کشور ایران، ازجمله مراکز ارائه کار بی‌ثبات به افراد جویای کار هستند. همان‌گونه که پژوهشگرانی مانند «ویکتوریا لاوسن»^{۲۷} (لاسن و گروه، ۲۰۱۲) تأکید می‌کنند، برای فهم زیست و مواجهه افراد در جنوب جهانی با شرایط بی‌ثبات و بحرانی، باید بی‌ثباتی طبقه متوسط در جنوب جهانی را به رسمیت بشناسیم؛ این امر موجب ایجاد یک «روایت»^{۲۸} رایج از رشد یا اضمحلال طبقه متوسط در جنوب جهانی را امکان‌پذیر می‌سازد و فهم

وضعیت پرریسک و بحرانی آن‌ها را که به‌ویژه در دهه‌های اخیر بر آنان تحمیل شده است، آسان می‌کند. این مطالعه با تکیه بر پژوهش‌های «پتیت» و «برلانت» (برلانت، ۲۰۱۱؛ پتیت، ۲۰۱۹)، بی‌ثباتی را به‌عنوان وضعیتی عاطفی توضیح می‌دهد؛ این تمرکز بر احساس و عاطفه، ما را در ایجاد ادبیاتی برای توضیح نحوه زیست در شرایط کاری بحرانی و ناپایدار در جغرافیای بی‌ثبات جنوب جهانی و نیز تحمل آن، در کنار ادبیات موجود که بیشتر مبتنی بر رفاه اقتصادی است، یاری می‌کند. اشتغال ناپایدار منجر به احساس بن‌بستی وجودی در فرد می‌شود، زمانی که تعقیب آرزوهای هنجارین وابسته به سن، جنسیت و طبقه او را مختل می‌کند. این احساس بن‌بست به سرخوردگی و ملال منتهی می‌گردد؛ البته این احساس بن‌بست نه تنها ناشی از ناپایداری اشتغال، بلکه در بیشتر موارد، نتیجه ماهیت مهارت‌زدایی و تحقیرکنندگی کار ناپایدار است؛ بنابراین، در مباحث جامعه‌شناختی کار ناپایدار، امنیت شغلی کارگران و نیز ماهیت کار کارگران مورد تأکید قرار می‌گیرد. این مقاله به دنبال تکمیل ادبیات جامعه‌شناسی کار ناپایدار در جنوب جهانی است؛ با استنباط از روایت‌های متعدد پاسخ‌گویان از مسئولیت فردی و لزوم تلاش مضاعف و امید به مثابه ابزارهای فرهنگی تداوم بی‌ثباتی شرایط شغلی و نیز با تکیه بر نظریه خوش‌بینی بی‌رحمانه برلانت (برلانت، ۲۰۱۱)، در زمینه جامعه ایران، می‌توان چگونگی سازگاری کارگران با شرایط مخاطره‌آمیز خود را فهم نمود. با قوت‌گرفتن فرهنگ سخت‌کوشی و امید به آینده با تکیه بر مشروعیت شایسته‌سالاری، تقویت آن با ادبیات خودیاری، جملات قصار کارآفرینان جهانی و روایت‌های مذهبی که نوید موفقیت را به کسانی می‌دهند که سخت کار می‌کنند، امید (اگرچه واهی) برانگیخته می‌شود و تلاش ادامه می‌یابد. برلانت، امید برانگیخته شده در شرایط بی‌ثبات را بی‌رحمانه نام می‌نهد، زیرا با وجود آسیب‌رسان بودنش برای شهروندان (توجیه نابرابری‌های ساختاری و تأکید بر مسئولیت فردی و سرزنش افراد)، بازهم آن‌ها نمی‌توانند این امید را رها کنند (برلانت، ۲۰۱۱)؛ در این مطالعه به‌وضوح جریان یافتن امید به‌عنوان ضرورتی برای ادامه زندگی مشاهده می‌شود.

در اینجا، زورآزمایی میان تبیین‌های ساختاری بی‌ثباتی و روایت‌های سوژه‌محور متکی بر نئولیبرالیسم برجسته می‌شود؛ مصرف‌گرایی روزمره که منجر به حواس‌پرتی و خوشی موقتی می‌گردد و نیز روایت‌های جهانی شایسته‌سالاری، با ایجاد امید در افراد، در بیرون راندن تبیین‌های ساختاری و کاهش احتمال کنش جمعی مؤثر در برابر بی‌ثباتی مؤثر واقع شده‌اند.

نتایج این مطالعه، تنها برای مردان صادق بوده و روایت‌ها کاملاً مردانه است. تحصیلات آنان در حوزه صنعت و امور فنی و مهندسی بوده، اما لزوماً متخصص حوزه

ریخته‌گری نبودند. آن‌ها در شرایطی بودند که هنوز جاه‌طلبی خود را داشته و به‌ویژه مردان مجرد به‌جای توجه به ازدواج و تشکیل خانواده، بر لزوم تحرک اجتماعی مبتنی بر شایسته‌سالاری تمرکز داشتند. از نظر آنان، بدون داشتن پول و ارتباطات، تنها گزینه پیش‌روی آن‌ها تلاش بیشتر و عملکرد بهتر در حوزه کاری‌شان بود. این پژوهش نیز هم‌داستان با مطالعات دیگر (ساندوال، ۲۰۱۸؛ اسکالی، ۲۰۱۶) است و بیان می‌کند که همان سازوکارهایی که آفریننده بی‌ثباتی و بحران در این جغرافیا هستند، هم‌زمان در حال تولید و فروش محتواها و روایت‌هایی هستند که تحرک اجتماعی را وابسته به فرد و یک مسئولیت فردی عنوان می‌کنند. آن‌ها توجه بر نابرابری‌های ساختاری که منجر به فرسودگی و ناامیدی می‌شوند را به‌سمت انگیزش و تلاش فردی منحرف می‌کنند.

در نهایت آن‌چه که در این مطالعه و دیگر بررسی‌های کار بی‌ثبات اهمیت داشته، مسئله سن کارگران کار بی‌ثبات بوده است. بررسی‌ها نشان داده‌اند که در کشورهای شمال، مانند: اسپانیا، جایی که کارگران از حمایت‌های شغلی برخوردار بوده‌اند که مانع از توانایی کارفرمایان به خاتمه دادن به همکاری و اشتغال افراد می‌شود، شرکت‌ها معمولاً از استخدام کارمندان جدید در موقعیت‌های معمولی دوری جسته‌اند و سعی در لیبرالیزه کردن قوانین کار داشته و اغلب برنده شده‌اند؛ آن‌ها در زمان استخدام کارگران به مشاغل قراردادی و موقت تمایل نشان می‌دهند (کاله‌برگ، ۲۰۱۸). این امر به نابرابری‌های نسلی در بسیاری از کشورهای اروپایی تبدیل شده است، جایی که کارگران جوان با عواقب شدید اشتغال ناپایدار و عدم اطمینان از آینده مواجه هستند. همین شرایط در ایران به‌عنوان جنوب جهانی دیده می‌شود، با این تفاوت که بازه سنی نیروی کار بی‌ثبات بزرگ‌تر و فراگیرتر از شمال جهانی به‌نظر می‌رسد (البته جهت تأیید نهایی این ادعا نیاز به آمارهای دقیق اشتغال است که با توجه به انواع تعاریف متنوع اشتغال و بیکاری از سوی دولت‌ها، تا زمان تدوین این مطالعه، آمار قابل اتکاء و به‌روز شده یافت نشده است). در راستای نتایج این مطالعه، بررسی دیگری نشان می‌دهد که چگونه کارگران قراردادی نخبه در سیستم سازمان ملل، قراردادهای نامشخص و کوتاه‌مدت را می‌پذیرند تا انعطاف‌پذیری خود را به کارفرمایان خود نشان دهند و امیدوارند که جایگاه آنان در بلندمدت تضمین گردد. به یک معنا آرزوهای آنان به اهرم‌های قدرتمند کنترل اجتماعی تبدیل می‌شود (راو، ۲۰۱۷). جامعه ایرانی نیز مانند بسیاری کشورهای جنوب نمونه‌ای از کشورهایی است که هنوز با نقش‌های جنسیتی مشخص می‌شود که بر مردان به‌عنوان نان‌آوران خانواده تأکید می‌شود و بنابراین فقدان فرصت‌های یافتن مشاغل امن و باثبات در توانایی فرد برای یافتن شریک زندگی و بچه‌دار شدن

تأثیر مستقیم دارد؛ البته این تأثیرگذاری مختص شهروندان کشورهای جنوب نبوده و بررسی‌ها نشان از تأخیر در ازدواج در نیروی کار با مشاغل نامطمئن و غیررسمی در کشورهایمانند ایالات متحده و ژاپن می‌باشد؛ مردانی که در مشاغل پاره‌وقت و مشاغلی فاقد پوشش بیمه درمانی و مزایای بازنشستگی هستند، ۲۰ تا ۲۵٪ بیش از دیگران احتمال دارد که ازدواج اول را به تأخیر بیندازند (لیم، ۲۰۱۸).

بنابراین، شواهد موجود در این مطالعه با تکیه بر ادبیات پیشین کار بی‌ثبات در جنوب جهانی حاکی از این است که نظام‌های اقتصادی در کشورهای شمال و جنوب، هرکدام به نحوی، با ابزارهایی مانند: مصرف‌گرایی، باورهای مذهبی، روایت‌هایی با موضوع خودیاری و موفقیت، تولیدات فرهنگی نظام سرمایه‌داری، و برجسته‌نمودن مسئولیت فردی و اعتقاد به شایسته‌سالاری، درواقع، افراد را به سمت چشم‌پوشی از عوامل ساختاری بی‌ثباتی سوق داده و از کنش هماهنگ و مقاومت در برابر نظام اقتصادی موجود ممانعت می‌کنند؛ شهروندان و به‌خصوص کارگران کار نامطمئن و بی‌ثبات نیز با وجود تجربه زیسته ناامن در محیط کار و تداوم آن بدون چشم‌اندازی روشن، با امید به زیست سازگارانه خود در جغرافیای بی‌ثبات ادامه می‌دهند.

سپاسگزاری

نویسنده مایل است از حمایت مادی و معنوی مدیر عامل محترم شرکت ریخته‌گری تراکتورسازی ایران، آقای مهندس بابک ضیغمی در فرآیند انجام طرح پژوهشی و تدوین مقاله قدردانی نماید.

تعارض منافع

در تدوین این مقاله نویسنده هیچ‌گونه تعارض منافی ندارد. این پژوهش در دوره فرصت مطالعاتی ارتباط با جامعه و صنعت در قالب طرح پژوهشی توسط نویسنده مقاله در شرکت ریخته‌گری تراکتورسازی ایران انجام شده و منابع مالی این پژوهش توسط شرکت ریخته‌گری تراکتورسازی ایران تأمین گردیده است.

پی‌نوشت

1. Precarity
2. North
3. South
4. NILS
5. Guy Standing
6. Globalization

7. The New Normal
8. Western-centric
9. Impasse
10. Stuckedness
11. Waithood
12. Timepass
13. Suffering subject
14. Miyazaki
15. Prospective momentum
16. Jackson
17. Morse
18. precarious
19. Fight club
20. Boredom
21. Anderson
22. A felt suspension
23. Self-evidently transient pleasures
24. Moral authority
25. Conscience
26. Berlant
27. Victoria Lawson
28. Narrative

کتابنامه

- Alacovska, A. & Gill, R., (2019). "De-westernizing creative labour studies: The informality of creative work from an ex-centric perspective". *International Journal of Cultural Studies*, 22(2): 195-212. <https://dx.doi.org/10.1177/1367877918821>
- Alacovska, A., Langevang, T. & Steedman, R., (2021). "The work of hope: Spiritualizing, hustling and waiting in the creative industries in Ghana". *Environment and Planning A: Economy and Space*, 53(4): 619-637. <https://dx.doi.org/10.1177/0308518X20962810>
- Bayat, A., (2013). *Life as politics: How ordinary people change the Middle East*. Stanford University Press.
- Berlant, L., (2011). *Cruel optimism* Durham NC. Duke University Press.
- Duffy, B. E., (2020). "Algorithmic precarity in cultural work". *Communication and the Public*, 5(3-4): 103-107. <https://dx.doi.org/10.1177/20570473209598>
- Gilbert, J., (2015). "Disaffected consent: That post-democratic feeling". *Soundings*, 60(60), 29-41. <https://dx.doi.org/10.3898/136266215815872971>
- Hanitzsch, T., (2007). "Deconstructing journalism culture: Toward a

universal theory". *Communication theory*, 17(4): 367-385. <https://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2885.2007.00303.x>

- Harris, K. & Scully, B., (2015). "A hidden counter-movement? Precarity, politics, and social protection before and beyond the neoliberal era". *Theory and Society*, 44: 415-444. <https://dx.doi.org/10.1007/s11186-015-9256-5>

- Jackson, M., (2011). *Life within limits: Well-being in a world of want*. Duke University Press.

- Jeffrey, C., (2010). *Timepass: Youth, class, and the politics of waiting in India*. Stanford University Press.

- Kalleberg, A. L., (2018). "Job insecurity and well-being in rich democracies". *The Economic and Social Review*, 49(3): 241-258. www.esr.ie/article/view/977

- Kalleberg, A. L. & Vallas, S. P., (2017). *Precarious Work*. Emerald Group Publishing.

- Lawson, V. & Group, W. M. C. P. P. R., (2012). "Decentering poverty studies: Middle class alliances and the social construction of poverty". *Singapore Journal of Tropical Geography*, 33(1): 1-19. <https://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9493.2012.00443.x>

- Lorey, I., (2015). *State of insecurity: Government of the precarious*. Verso Books.

- Mackenzie, E. & McKinlay, A., (2021). "Hope labour and the psychic life of cultural work". *Human relations*, 74(11): 1841-1863. <https://dx.doi.org/10.1177/0018726720940777>

- Miyazaki, H., (2004). *The method of hope: anthropology, philosophy, and Fijian knowledge*. Stanford University Press.

- Molé, N. J., (2010). "Precarious subjects: Anticipating neoliberalism in northern Italy's workplace". *American Anthropologist*, 112(1): 38-53. <https://dx.doi.org/10.1111/j.1548-1433.2009.01195.x>

- Morse, J. M., (2005). "What Is Qualitative Research? Qualitative Health Research". *Thousand Oaks: Sep. 15 (7): 859*. <https://dx.doi.org/10.1177/1049732305279135>

- Nizza, I. E., Farr, J. & Smith, J. A., (2021). "Achieving excellence in

interpretative phenomenological analysis (IPA): Four markers of high quality”. *Qualitative Research in Psychology*, 18(3): 369-386. <https://dx.doi.org/10.1080/14780887.2020.1854404>

- O'Neill, B., (2017). *The space of boredom: Homelessness in the slowing global order*. Duke University Press.

- Pettit, H., (2019). “The cruelty of hope: Emotional cultures of precarity in neoliberal Cairo”. *Environment and Planning D: Society and Space*, 37(4): 722-739. <https://dx.doi.org/10.1177/0263775818825264>

- Rao, A. H., (2017). “You Don’t Dare Plan Much”: Contract work and personal life for international early-career professionals. In: *Precarious work*: Emerald Publishing Limited.

- Sandoval, M., (2018). “From passionate labor to compassionate work: cultural co-ops, do what you love and social change”. *European Journal of Cultural Studies*, 21(2): 113-129. <https://dx.doi.org/10.1177/1367549417719011>

- Schaeublin, E., (2016). *Egypt in the future tense: Hope, frustration, and ambivalence before and after 2011*. In: JSTOR.

- Scully, B., (2016). “Precarity north and south: A southern critique of Guy Standing”. *Global Labour Journal*, (2): <https://dx.doi.org/10.15173/glj.v7i2.2521>

- Standing, G., (2014). “Understanding the precariat through labour and work”. *Development and change*, 45(5): 963-980. <https://dx.doi.org/10.1111/dech.12120>

- Wang, G., (2010). “Beyond de-Westernizing communication research: An introduction”. In: *De-Westernizing communication research* (pp: 16-32): Routledge.

- Woodcock, J., (2016). *Working the phones: Control and resistance in call centres*. Pluto Press.